

14.3

TORSDAGSSERIEN 9

Musikhuset kl. 19.00

Jukka-Pekka Saraste, dirigent
Jenny Carlstedt, mezzosopran
Jukka Harju, valthorn

Ludwig van Beethoven: Egmont, uvertyr op. 84 9 min

I Sostenuto, ma non troppo – Allegro

*Aulis Sallinen: Fem kvinnoporträtt op. 100,
uruppförande (Yles beställning)* 23 min

I Tuiskuaa lunta (Snön yr)

II Carolinen häät (Carolines bröllop)

III Minä odotan sinua, paimen (Jag väntar på dig, herde)

IV Itkenkö minä sinua? (Begråter jag dig?)

V On tämä silta tehty naisista (Detta är en bro av kvinnor)

PAUS 20 min

Johannes Brahms: Symfoni nr 1 c-moll op. 68 45 min

I Un poco sostenuto – Allegro

II Andante sostenuto

III Un poco allegretto e grazioso

IV Adagio – Più andante – Allegro non troppo, ma con brio

Paus ca kl. 19.45. Konserten slutar ca kl. 21.00. Sänds direkt på internet yle.fi/rso.

LUDWIG VAN BEETHOVEN (1770–1827): EGMONT, UVERTYR OP. 84

Ludwig van Beethovens musik till Goethes skådespel *Egmont* kom till år 1810. Pjäsen handlar om Nederländernas frihetskrig på 1500-talet mot Spanien och mot hertigen av Alba som representerade det spanska skräckväldet. Motståndet leddes av greve Lamoral Egmont som inte gick med på att fly tillsammans med kungen Vilhelm av Oranien. Han anhölls anklagad för kätteri och dömdes till döden.

I Goethes skådespel kämpar Egmonts älskade Klärchen förgäves för att rädda sin man och tar slutligen sitt eget liv. Den historiske greve Egmont avrättades på La Grand-Place i Bryssel i juni 1568. Hertigen av Alba lät en musikkår överrösta Egmonts avskedstal. I pjäsen får Egmonts tal och martyrdöd folket att resa sig och att inleda sin frihetskamp. Beethoven tilltalades av ämnet inte minst p.g.a. sin egen nederländska härkomst.

Beethovens frihetsuppfattning grundade sig på de franska revolutionsidealerna. Han utformade uvertyren till en effektfull tondikt som bevarar sin rena klassiska form. I musiken rör sig olika motiv kors och tvärs: dyster tyranni, sårbar kärlek och jublande frihet. Här överlappar de individuella konflikterna (kärlek-patriotism) med de universella (frihet-underkastelse). På det individuella planet är resultatet tragiskt men

uvertyrens coda signalerar att uppoffringarna inte var förgäves.

Antti Häyrynen

AULIS SALLINEN (1935–): FEM KVINNOPORTRÄTT OP. 100 (2011–12)

De fem kvinnoporträtten består av arior ur tre av mina operor (*Det röda strecket*, *Kungen beger sig till Frankrike* och *Kullervo*). Var och en av ariorna tecknar ett porträtt av en kvinna som har ett öde och en uppgift som bestäms av hennes roll i operan. Några större förändringar har inte gjorts i själva vokalstämman i jämförelse med originalet. Orkestern avviker däremot från den vanliga besättningen och skapar ett nytt klangligt landskap bakom ariorna. Den omfattar en träblåsorkester samt fyra cello, harpa och piano. I partituret finns därtill ett solistiskt valthorn som ger den kvinnliga solisten en maskulin motpol.

Tuiskuaa lunta (*Det röda strecket*) handlar om Riikka som väntar på sitt torp och hoppas på goda, livsräddande nyheter. Caroline med den tjocka mannen, som inte är vid sina sinnens fulla bruk, väntar i arian *Carolinen häät* (*Kungen beger sig till Frankrike*) på kungen och fantiserar om deras bröllopsfest. Kungen gifter sig de facto samtidigt på annat håll, men Caroline tror att hela avfärden till Frankrike planerats för hennes kungliga bröllop. Smedens

unga hustru sjunger arian *Minä odotan sinua, paimen (Kullervo)* och väntar otåligt på Kullervo. *Itkenkö minä sinua? (Kullervo)* ger uttryck för den stora moderskärleken som övervinner och omintetgör de andras förakt för den olycklige ynglingen. *On tämä silta tehty naisista (Kungen beger sig till Frankrike)* är Den glada Carolines sång om kvinnans eviga biologiska uppgift att föda och upprätthålla livet.

Librettot till *Kungen beger sig till Frankrike* är av Paavo Haavikko. *Det röda strecket* och *Kullervo* har text av mig.

Aulis Sallinen

JOHANNES BRAHMS (1833–1897): SYMFONI NR 1 C-MOLL OP. 68

Brahms började arbeta på sin första symfoni mot slutet av 1850-talet men symfonin fick sitt uruppförande först år 1876, då tonsättaren var 43 år gammal. Första symfonin var för Brahms en total utmaning som omfattade alla livets områden och i dess segervissa final övervinner kompositören slutligen symboliskt alla hinder. De tre första satserna kom till med rimliga ansträngningar men finalen vändades Brahms med i över tio år.

Till det redan färdigt komponerade verket fogade Brahms en introduktion (*Un poco sostenuto*) för att balansera upp den omfattande finalen. Brahms utformade första satsens Allegroavsnitt målmedvetet och dramatiskt. Det stor-

miga och rytmiskt spännande temat sätts gång på gång i rörelse av melan-koliska sidospår ända tills det i slutet försvagas och ger en glimt av försönande dur.

Yttersatsernas drama tilltalade den samtida publiken som emellertid hade svårare att förstå mellansatsernas stillsamma poesi. Den långsamma satsen (*Andante sostenuto*) börjar i avlägsen E-dur med ett känslösamt stråkmotiv som snart ger plats för en melodi spelad av oboen.

Också tredje satsen (*Un poco allegretto e grazioso*) är typisk för Brahms, ett lyriskt intermezzo som trots att det är kort och sparsamt instrumenterat fyller det symfoniska måttet. Träblåsarnas glatt rusande öppningstema får i fortsättningen mera seriösa tonfall men bevarar ändå sin ljusa framtoning.

I finalens första ackord (*Adagio*) återvänder tragedin igen till scenen. Pizzocaton sätter sig i rörelse men lyckas inte genast frigöra sig från tragedin. Finalens huvudavsnitt (*Allegro non troppo, ma con brio*) börjar med ett känt stråktema, med vars skönhet och förtröstan Brahms ville hedra finaltemat (*Ode till glädjen*) i Beethovens nionde symfoni – "det kan t.o.m. en åsna märka", konstaterade kompositören vänligt.

Då stråktemat återvänder efter en passionerad genomföring, uppkommer ett intryck av en rondoform. Men Beethoven har ställt målet ännu högre än så: codan växer fram ur en energisk repris av sidotemat och huvudtemat kommer aldrig tillbaka. Däremot förbereder stråkarna ett väldigt crescendo som utmynnar i en återtagning av ko-

ralmotivet med orkesterns fulla kraft. I de sista takterna firar C-dur sin seger över molltonarterna.

Antti Häyrynen (sammandrag)

JUKKA-PEKKA SARASTE

Jukka-Pekka Saraste inledde hösten 2010 sin treårsperiod som chefsdirigent för radioorkestern i Köln, WDR Sinfonieorchester. Han har även varit musikchef för Oslofilharmonikerna sedan 2006. Saraste är konstnärlig rådgivare för Finländska Kammarorkestern och konstnärlig ledare för sommarkonserterna i Ekenäs. Åren 2008–2011 var Saraste konstnärlig rådgivare för Sinfonia Lahti och konstnärlig ledare för Sibeliusfestivalen.

Saraste var chefsdirigent för Radions symfoniorkester 1987–2001. Under hans period företog orkestern bl.a. ett flertal Europaturnéer, två resor till Fjärran östern och debuterade i Förenta Staterna. Saraste var förste gästdirigent för BBC:s symfoniorkester 2002–05 och musikchef för Toronto Symphony Orchestra 1994–2001. Han har även varit konstnärlig ledare för Scottish Chamber Orchestra.

Under de senaste åren har Saraste dirigerat bl.a. Chicago Philharmonic Orchestra, London Philharmonic Orchestra, Philharmonia Orchestra London, Concertgebouworkestern i Amsterdam, Staatskapelle Dresden och Boston Symphony Orchestra. Vid operafestivalen i Nyslott dirigerade Saraste Merikantos Juha åren 2002 och 2003.

Jukka-Pekka Saraste och RSO har spelat in på skiva bl.a. två kompletta cykler av Sibelius symfonier (RCA och Finlandia), Mahlers 5:e symfoni och ett Stravinskyalbum (Virgin Classics). Till deras gemensamma inspelningar hör även två operor: Merikantos Juha (Ondine) och Madetojas Österbottningar (Finlandia). En komplett inspelning av Nielsens symfonier fullbordades år 2001 (Finlandia). Med Toronto Symphony Orchestra har Saraste spelat in bl.a. Bartók, Dutilleux och Prokofjev.

Jukka-Pekka Saraste beviljades statens tonkonstpris år 2000 och Sibelius-Samfundets medalj år 2007. Även norrmännen belönade honom med sitt Sibeliuspris 2006. Saraste har också utnämnts till hedersdoktor vid New York University.

JENNY CARLSTEDT

Den åländska mezzosopranen Jenny Carlstedt tog sitt diplom vid Sibelius-Akademiens solistiska linje och fortsatte sedan sina studier för Rudolf Piernay vid Guildhall School of Music and Drama i London. Sedan 2002 är Jenny fastanställd som solist vid Oper Frankfurt. Jenny har under åren i Tyskland sjungit ett stort antal roller i det lyriska mezzofacket, bl.a. Siebel i Faust, Angelina i Askungen, Rosina i Barberaren i Sevilla, Nicklausse i Hoffmanns äventyr och Sesto i La Clemenza di Tito.

Hon har dock genom åren framförallt profilerat sig som Mozartinterpret och

har sjungit bl.a. Dorabella in Christof Loys prisbelönta produktion av *Così fan tutte* och har många kända och mindre kända Mozartroller på sin reper-toar. Även hennes debut vid Finlands Nationalopera gick i Mozarts tecken, då hon 2001 sjöng Dorabella. Samma roll förde henne också till Glyndebourne och Stuttgart. Under hösten 2012 rön-te Jenny även stor framgång i rollen som Erika i Samuel Barbers *Vanessa* vid Oper Frankfurt.

Också som oratorie- och konsert-sångare är Jenny Carlstedt efterfrågad och på senare tid har den moder-na musiken tagit allt mer av hennes tid. Hon har bl.a. sjungit rollen som Harper i Peter Eötwös opera *Angels in America* samt «Sepän vaimo» i Aulis Sallinens opera *Kullervo* (Oper Frankfurt). Under våren 2013 sjunger hon Ravels *Mallarmésånger* under ledning av Matthias Pintscher vid festiva-len Heidelberg Frühling. På vårens program står även titelrollen i Händels *Teseo*.

JUKKA HARJU

Startskottet till Jukka Harjus musik-karriär gick i Dublin 1986, då han 11 år gammal deltog som valthornssolist för RTÉ:s orkester vid EBU:s konsert för unga solister. Han fortsatte sina studier vid Sibelius-Akademins ungdom-savdelning och senare som ordinarie studerande under ledning av Kalervo Kulmala. Roland Bergers filharmoniska finslipning vid musikhögskolan i Wien kompletterade hans magistergrad i musik.

Harju har deltagit i ett flertal in-ternationella musiktävlingar för sitt instrument och uppnått toppositioner i sin åldersgrupp. Som stämledare har han gästspelat bl.a. i Gustav Mahler-orkestern under Claudio Abbados ledning, EU:s ungdomsorkester, Orchestre Philharmonique de Radio France och de stora symfoniorkestrarna i Stockholm.

Som solist har Harju uppträtt också utanför hemlandet i Irland, Estland, Island, Sverige, Italien och Kanada. Segern i den internationella Holger Fransman-valthornstävlingen 2005 gav honom hederstiteln Årets bleckblåsare 2006 för hans internationella meriter som musiker och som ett erkännande för hans kompositioner för valthorn.

Harju har varit soloblåsare för valt-hornen vid Radions symfoniorkester sedan 2008, först som vikarie och sedan 2009 som fastanställd orkester-medlem.

RADIONS SYMFONIORKESTER

Radions symfoniorkester (RSO) är Yles orkester med uppgift att producera och främja finländsk musikkultur. Hösten 2013 tillträder Hannu Lintu som chefs-dirigent för RSO. Under säsongen 2012–2013 är han orkesterns förste gästdirigent. RSO:s hedersdirigenter är Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo.

Då Radioorkestern grundades år 1927, bestod den av tio musiker. På 1960-talet utvidgades ensemblen till fulltalig symfoniorkester. RSO:s chefs-

dirigenter har varit Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo.

Den allra nyaste inhemska musiken har en viktig plats i RSO:s repertoar. Orkestern beställer och uruppför varje år ett flertal nya verk. Till RSO:s uppgifter hör också att för Yles arkiv spela in all finländsk orkestermusik med fulla radieringsrättigheter. Under säsongen 2012–2013 uruppför RSO sex inhemska verk som beställts av Yle.

RSO har spelat in på skiva musik av bl.a. Eötvös, Nielsen, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen och Kokkonen samt premiärinspelningen av Armas Launis' opera *Aslak Hetta*. Orkesterns skivinspelningar har fått prestigefulla pris av bl.a. BBC Music

Magazine och Académie Charles Cros. Skivan med Lindbergs och Sibelius' violinkonserter med Lisa Batiashvili som solist (Sony BMG) fick priset MIDEM Classical Awards 2008. Samma år valde New York Times en annan RSO-skiva med musik av Magnus Lindberg till årets skiva.

RSO har en regelbunden turnéverksamhet. Under säsongen 2012–2013 företar orkestern tillsammans med Hannu Lintu en turné till östra Finland samt en Sydeuropaturné.

RSO:s radiokanal är Yle Radio 1, som radierar alla orkesterns konserter. Såväl de inhemska som de utländska konserterna sänds i allmänhet direkt. På RSO:s webbsidor (yle.fi/rso) kan man lyssna på och se konserterna live med hög upplösning.